"తెలుగు ప్రాచీన స్థితి"

"ఆకాశభారతి"

ఆచార్య తూమాటి దొణప్ప

ద్వానా శాస్త్రిగారు ఆచార్య తూమాటి దొణప్ప గారి ప్రియ శిష్యుడు. దొణప్పగారి వంటి విజ్ఞాన ఖని వద్ద శిష్యరికం చేసే అవకాశం దొరికినందుకు తన అదృష్టాన్ని ఎల్లప్పుడూ తలుచుకుంటూ ఉంటారు. దొణప్ప గారి వద్ద తన విద్య ఆర్తిని తీర్చుకున్నాను అని, విద్యార్థి జీవితాన్ని సఫలం చేసుకున్నాను అని మనఃపూర్వకంగా చెపుతారు. తన గురువుగారు వ్రాసిన "ఆకాశభారతి" అనే రచనలోనుంచి "తెలుగు ప్రాచీన స్థితి " అనే ప్రసంగ వ్యాసాన్ని మీతో పంచుకోమని నాకు అందించిన వారికి ధన్యవాదాలతో.

ఈ ప్రసంగ వ్యాసాలు ఇక్కడ ప్రచురించటమెవరికయినా అభ్యంతరాలు ఉన్నచో తప్పక తెలియచెయ్యగలరు. కలిగిన అసౌకర్యానికి చింతిస్తూ ఈ ప్రతి ఇక్కడి నుంచి తొలగించబడుతుంది.

తెలుగు ప్రాచీన స్థితి

ప్రకృతికీ, మానవ ప్రకృతికీ మార్పు సహజలక్షణం మానవుల భావ ప్రకటన సాధనాలలో ప్రధానమూ, ప్రగతిశీలమూ ఐన భాషపట్ల ఈ మార్పు అన్నది మరింత సహజం మంచి మార్పు వికాసానికి మారు పేరు భారతీయ రాజ్యాంగం గుర్తించిన మొత్తం పదిహేను భారతీయ భాషలలోనూ, నాలుగు దక్షిణాది భాషలలోనూ తెలుగు ఒకటి దీనికి తెనుగు, ఆంధ్రం అనికూడ ప్రచురవ్యవహారంలో ఉన్న పర్యాయ వాచకాలు. తెలుగు నాటనూ, భారతదేశంలోని ఇతర రాష్ట్రాలలోనూ, ఫిజీ, బర్మా, మలేషియా, మారిషస్ మున్నగు పరాయి దేశాలలోనూ సుమారు ఆరుకోట్ల మంది దీనిని మాతృభాషగా వ్యవహరిస్తున్నారు భారతీయ భాషలలో హిందీ తరువాత అధిక సంఖ్యాకులైన వ్యవహర్తలు కలిగిన భాషకూడ తెలుగే! దేశ భాషలందు తెలుగు లెస్స అనీ, ఇటాలియన్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్ అనీ ఇంటా బయటా నిస్తుల ప్రశస్తిని పొందిన ఈ భాషకు వెయ్యేళ్ళ ప్రామాణిక సాహిత్య చరిత్ర ఉంది

అయితే దీని పుట్టు పూర్వోత్తరాలను గురించి వివాదాలు కొన్ని లేకపోలేదు ఆర్య భాషలని వ్యవహరించబడుతున్న సంస్కృత ప్రాకృత భాషలనుంచి తెలుగు పుట్టిందని పరంపరగా తరలివస్తున్న అభిప్రాయం 'జనని సంస్కృతంబు సకల భాషలకు', 'తల్లి సమస్త భాషలకు దైవత భాషయ', తల్లి సంస్కృతంబె యెల్ల భాషలకును' - మొదలైన ఉద్ధరణలు మనకు క్రొత్తలుకావు తెలుగు ఆర్య భాషాజన్యం కాదనీ, ద్రావిడ భాషలని వాడుక పడిన తమిళం, కన్నడం, మలయాళం మున్నగు దక్షిణ భారత దేశీయ భాషలకిది జ్ఞాతి భాష (cognate language) అని రాబర్ట్

కాల్డ్వెల్, హెచ్ గుండర్ట్, యూల్ బ్లాక్, యం బి యెమెనో, థామస్ బరో మొదలైన పాశ్చాత్య విద్వాంసులూ, యల్ వి రామస్వామి అయ్యర్, కె వి సుబ్బయ్య, కోరాడ రామకృష్ణయ్య, గంటి జోగి సోమయాజి, తీనం శ్రీకంఠయ్య, వజ్ఝల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రి, భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తి ప్రభృతి దేశీయ పరిశోధక పండితులూ ప్రమాణోప పత్తిసంకలితంగా చేసిన నిర్ధారణం ఆర్యభాషా ప్రతిపాదనను సమర్థించిన జి యు పోప్, చిలుకూరి నారాయణరావు ప్రభృతుల వాదాలు నిర్యుక్తికాలై నందున తిరస్కరించబడ్డాయి

తెలుగు లాక్షణికలలో ప్రసిద్ధుడైన కేతన తన ఆంధ్ర భాషా భూషణంలో 'తల్లి సంస్కృతంబె యెల్ల భాషలకును' అని ఒకవైపు సంస్కృతభాషా ప్రాథమ్యాన్ని ప్రచురపరిచే సామాన్య సూత్రాన్ని ప్రతిపాదిస్తూ 'దానివలన కొంత కానబడియె - కొంత తానకలిగె, అంతయు నేకమై - తెనుగు బాస నాగ వినుతికెక్కె' అని మరోవైపు తెలుగు పృథగస్తిత్వాన్ని సమర్థిస్తూ వివరణరూపమైన విశేష విధిని అనుబంధించడం మనం విస్మరించకూడని విషయం సంస్కృతం ఆద్యప్రకృతి అనీ, ప్రాకృతం ద్వితీయ ప్రకృతి అనీ శాబ్దికుల పరిగణన ప్రకృతి ద్వయ నిరపేక్షంగా తెలుగు తనంత తానుగా కొంత ఏర్పడింది, సంస్కృతం ప్రాకృత భాషలతోడి సంసర్గ సంబంధంవల్ల తత్సమ తద్భవ రూపమైన శబ్దసిద్ధి తెలుగున కొంత కలిగింది ఆ కొంతా ఈ కొంతా, అంతాకలిసి ప్రవృత్తిరూపంగా ఏకమై తెనుగుబాసగా రూపుదాల్చిందని శాస్త్రీయరీతిలో కేతన ప్రతిపాదనను వ్యాఖ్యానించడం యథార్థ కథనమవుతుంది తనంతతానుగా ఏర్పడిందన్న తెలుగునందలి ఈ దేశ్యభాగం సంస్కృత ప్రాకృత భాషలతో జన్యజనక సంబంధం లేనిది, తమిళం కన్నడం మున్నగు సోదర ద్రావిడ భాషలతో సజాతీయ సంబంధం కలది.

ఇటీవల దేశ విదేశాలలో ద్రావిడభాషలపరంగా జరుగుతున్న కృషిసైతం కాల్డ్వెల్ ప్రతిపాదనకు అదనపు బలాన్ని చేకూర్చింది. అందుచేత, తెలుగు ద్రావిడభాషా కుటుంబానికి చెందిందన్న ప్రతిపాదన నేటికీ చివరిమాటగా - సిద్ధాంతంగా - చెలామణీ అవుతూ స్థిరీకరించబడింది. ద్రావిడవిజ్ఞానం (Dravidology) గూర్చి విశ్వవ్యాప్తంగా కొనసాగుతున్న విస్తృత పరిశోధనారీతి ఈ ప్రాతిపదికమీదనే ఆధారపడి ఉంది. పుట్టుకనుబట్టి యోజిస్తే నేటి ద్రావిడభాషలన్నింటికీ మాతృకగా సంభావితమూ, ఊహాసిద్ధమూ ఐన మూలద్రావిడభాష (Proto-Dravidian) తెలుగునకు కన్నతల్లి. ఇది నిసర్గ సంబంధం. అంటే ఈ రెండు సంబంధాలవల్లా ఇద్దరు తల్లుల ముద్దుబిడ్డగా తెలుగు ప్రవర్తిల్లుతూ వచ్చిందని తాత్పర్యం. భౌగోళికంగా చూస్తే తెలుగుమాటాడే ప్రధాన ప్రాంతం ఆర్య - ద్రావిడభాషా వ్యవహార ప్రాంతాలకు నట్టనడుమ నెలకొని ఉంది. పుట్టుక, పెంపకాలనుబట్టి ద్రావిడభాషాగతమైన మాధుర్యమూ, ఆర్యభాషా సహజమైన గాంభీర్యమూ చక్కసగంపాళ్ళతో మేళవించిన విశిష్టగుణం తెలుగునకు సంక్రమించిందని కొందరు భావించడం కద్దు.

తెలుగుభాషా ప్రాచీనస్థితినీ, వికాసాన్నీ నిరూపించడానికి ఆ యా యుగాలకు చెందిన శాసనాలలోని భాషా సామగ్రి ముఖ్యమైన ఆధారం ఒకొక్క యుగంలోని భాషాధ్వనులూ, వర్ణాలూ, సంధి నియమాలూ, ధాతు ప్రత్యయ నిర్మాణం, పదరచన, సమాస పరికల్పన, వాక్యవిన్యాసం మొదలైన వేర్వేరు అంతరువులలో వ్యాకరిస్తే తెలుగుభాషా స్వరూపం తేటతెల్లం అవుతుంది ఈ శాస్త్రీయ పరిశీలనారీతిని ఒక నిర్దిష్ట యుగానికి పరిమితంచేస్తే దానిని వర్ణనాత్మక పద్ధతి లేక సమకాలిక/ఏకకాలిక పద్ధతి (Descriptive or Synchronic method) అని అంటారు. పూర్వపూర్వయుగాలలోని భాషాస్వరూపం ఉత్తరోత్తర యుగాలలో ఎలా

మార్పుచెందిందీ, ఈ మార్పు ఒక నియమబద్ధమైన పద్ధతిలో ఎలా ప్రవర్తిల్లిందీ నిరూపిస్తే అది చారిత్రక లేక ద్వైకాలిక/భిన్నకాలిక (Historical or Diachronic) పరిశీలనమవుతుంది ఆ యా యుగాలలో ప్రవర్తితమైన పరిణామాలకు కారణాలు ఆ భాషాపరమైన అంతర్నిహిత శక్తులా ? సంసర్గంలోని పరిభాషల ప్రభావమా? అనికూడ సమీక్షించవలసి ఉంటుంది అనుదినం మారుతున్న అవసరాలనుబట్టి భాషలలో మార్పు రావడం తప్పనిసరి ఈ కోణాలనుంచి పరిశోధనను నిర్వహిస్తే తెలుగుభాష స్థితిగతులు కొంతవరకు బోధపడతాయి

తెలుగుభాష తనకు మాతృక ఐన మూలద్రావిడభాషకు ఎంతకాలం దాకా మాండలికంగా ఉండిపోయిందీ, ప్రత్యేక భాషగా స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిని ఎప్పుడు సంతరించుకుందీ స్పష్టంగా నిర్ధారించడానికి ప్రత్యక్ష ప్రమాణాలు లేవనే చెప్పాలి క్రీ శ 200 నాటికే తెలుగభాష వాడుకలో ఉన్నట్లు లిఖితరూప సాక్ష్యాలు కోకొల్లలుగా లభ్యమవుతున్నాయి పైన పేర్కొన్న కాలానికి పూర్వం తెలుగుభాష ఉందా? ఉంటే ఎప్పటినుంచి ఉంది? ఏ రూపంలో ఉంది? మున్నగు సవాలక్ష సందేహాలకు సరియైన సమాధానాలు చెప్పడం అంతసులువైన పనికాదు ఇలాంటిస్థితిలో విషయ నిర్ధారణకు ప్రత్యక్ష ప్రమాణాలమీదకాక, అనుమాన ప్రమాణాలమీద ఆధారపడక తప్పదు తెలిసినవి ఆధారంగా తెలీని విషయాలను ఊహించి, ఒక క్రమపద్ధతిలో రూపించి ధ్రువపరచడమన్నది చరిత్రమూ, శాస్త్రమూ సమ్మతించిన పద్ధతి.

క్రీ శ 200 సం లకు పూర్వదశకు చెందిన తెలుగు అస్తిత్వాన్ని స్థాపించడానికి ఉపకరించే అనుమాన ప్రమాణాలను ముఖ్యంగా మూడింటిని పేర్కొనవచ్చు క్రీ పూ పదో శతాబ్దినాటిదిగా పరిగణించబడుతున్న ఐతరేయ బ్రాహ్మణంలోని "ఏతే ఆంధ్రాః పుండ్రాః శబరాః పుళిందామూ

తిబా ఇత్యుదంత్యా బహవో భవంతి'' అన్న ఉద్ధరణ యందలి 'ఆంధ్ర' శబ్దం జాతిపరంగా ప్రయోగించబడడం వల్ల ఆ జాతి వాగ్రూప వ్యవహార మొకటి - దానిని తెలుగు అనండి, ఆంధ్రమ ండి ఆ నాటికే ఉండి ఉండాలని ఊహించడం సత్యదూరం కాదు ఒకవేళ ఐతరేయ బ్రాహ్మణం ఇంకా ప్రాచీనతమని ఎవరైనా వాదుకు వస్తారా, మరీ మంచిది ఆ పక్షంలోనూ తెలుగు ప్రాచీనతను నిర్ణయించే ప్రయత్నంలో ఇది మొదటి అనుమానుప్రమాణం

తెలుగునకు సజాతీయభాష అని నిర్ద్వంద్వంగా నిశ్చితమైన తమిళ భాషలో క్రీ పూ ఒకటి రెండు శతాబ్దుంకాలం నాటికే ప్రామాణిక సాహిత్యమూ, ప్రసిద్ధలక్షణ గ్రంథ సంచయమూ వెలసి ఉందన్న విషయం స్థితిస్థాపకాంశం రుచిర సాహితీసృష్టికిగాని, ప్రచుర లాక్షణిక గ్రంథసంపత్తికిగాని వాహకమైనభాష ఎంత ప్రాచీనమో, ఎంత ప్రామాణికమో సుష్ఠూప[illegible] అంచనావేయగలిగితే తమిళభాషా ప్రాచీనత అవగతమవుతుంది ఇంత ప్రాచీనమైన తమిళభాషకు సద్దె తోబుట్టువైన తెలుగుకూడ దానితోపాటు పరిఢవిల్లి ఉండవచ్చని ఖరారుచేయడం ఉత్తమ పరిశోధనా పద్ధతికి విరుద్ధంకాదు తెలుగు ప్రాచీనతను నిర్ధారించడాని కిది రెండో అనుమానప్రమాణం

ఇక, మూడో ప్రమాణం క్రీ శ 200 నాటికే తెలుగు వాడుకలో ఉన్నట్లు శాసనాదిక ప్రత్యక్షసాక్ష్యాలు ప్రకటిస్తున్నవి గనుకా, ఏ భాషకూడా ఉన్నట్టుండి ఒకానొక శుభోదయాన ఆకాశంనుంచి రెడీమేడ్ దినుసుగా ఊడిపడదుగనుకా అంతకుపూర్వం సైతం తెలుగుభాష వాడుకలో ఉందని నిష్కర్షించడంలో తప్పులేదు శాతవాహన చక్రవర్తి హాలుడు సంకలయితగా రూపెత్తిన గాథాసప్తశతిలో కనిపిస్తున్నవన్న దేశి పలుకుబళ్ళలో అన్నీ కాకపోయినా, కొన్ని ఐనా తెలుగు మాటలు కావచ్చని

కొందరి భావన పైన ఉట్టంకించిన మూడు అనుమాన ప్రమాణాలు ఆధారంగా తెలుగు భాష క్రీస్తునకు పూర్వం వేయేండ్లకు సంవత్సరాల నుంచీ వెలుగొందుతూ వచ్చిందని చెప్పవచ్చు

తెలుగుభాషా ప్రాచీనతను ఇలాగా మనం నిర్ధారించగలిగినప్పటికీ అవిజ్ఞాతమైన ఆ ప్రాథమిక యుగాలలో దాని స్వరూప స్వభావాలేమిటన్న ప్రశ్నకు సరియైన జవాబును పొసగించడం దుస్సాధం ప్రత్యక్ష నిదర్శనాలు దొరకనందున తొలినాళ్ళలోని తెలుగు రూపురేఖలు మనకు బొత్తిగా తెలీవని ఒప్పుకోక తప్పదు అందుకే, తెలుగు భాషా చరిత్రలోని తొలిదశను అజ్ఞాతయుగమనీ, అంధకారయుగమనీ చరిత్రకారులు పేర్కొనడం సంభవించింది ఈ యుగంలో సామాన్య జన వ్యవహారంలో తెలుగు భాష ఉందని చెప్పగలమేకాని, ఏరూపాన ఉందో ఇదమిత్థమని నిరూపించలేము

సుమారు క్రీ శ 200 నుంచీ క్రీ శ 575 దాకా విస్తరించిన కాలాన్ని తెలుగు భాషా చరిత్రలో సంస్కృత ప్రాకృత శాసన భాషా యుగమని పరిభాషించడం మామూలు ఈ నిర్దిష్టకాలంలో తెలుగునాటిని పాలించిన శాతవాహనానంతరీకులు-ఇక్ష్వాకులు, బృహత్పలాయనులు, శాలంకాయనులు-విష్ణుకుండినులు-తమ దానాదికాలను ప్రకటించే రాజాజ్ఞపత్రలను శాసనరూపాన సంస్కృతంలోనో వెలయించడంమీది పరిభాషా పరికల్పనకు మూలం క్రీ శ 575 నాటిదిగా శాసన పరిశోధకులు నిర్ణయించిన ఎర్రగుడిపాడు శాసనం ఇప్పటికి దొరికిన తెలుగు శాసనాలలో మొట్టమొదటిదని అంటున్నారు ఈ శిలాశాసనం కడపమండలం కమలాపురం తాలూకా ఎర్రగుడిపాడు గ్రామంలోని చన్నకేశవస్వామి దేవాలయం ప్రహరీగోడ మీద కనుగొనబడింది రేనాటి చోడవంశానికి చెంది, ఎరికల్ ముత్తురాజు అన్న వాడుక పేరుగల ధనంజయుడు వేయించిన దాన శాసనమిది

ఎర్రగుడిపాడు శాసనకాలాన్ని (క్రీ. శ ౬7౦) ఒక హద్దుగా గుర్తించి ఆనాటి నుంచీ తూర్పు చాళుక్య వంశీయుడైన రాజరాజనరేంద్రుని పట్టాభిషేక విజయ సంవత్సరం-అంటే క్రీ శ 1022 వరకూ వ్యాపించిన కాలాన్ని తెలుగు భాషా చరిత్రలో మరొక యుగంగా పరిగణిస్తున్నారు రాజరాజనరేంద్రుని ఆస్థాన కవియై పోషకుని అభ్యర్థనమేరకు వ్యాస భారతంలోని కొంత భాగాన్ని తెనిగించి, తెలుగున ఆదికవి అనీ వాగనుశాసనుడనీ పేరుపొందిన నన్నయభట్టారకుని కృషిని దృష్టిలో పెట్టుకుని క్రీ శ 57౬, క్రీ శ 1022 సంవత్సరాల మధ్యగల కాలాన్ని ప్రాఙ్నన్నయ యుగమని నిర్దేశించడం జరిగింది ఈ యుగానికి చెందిన తెలుగు శాసనాలు నూటాయాభైకి పైగా దొరికాయి వీటికితోడు ఈ యుగం నాటి సంస్కృత శాసనాలలోని దేశీయమైన తెలుగు భాగం కూడ పరిశోధనకు మూలసామగ్రిగా ఉపకరిస్తుంది

క్రీ శ 1022 నుంచి క్రీ శ 1100 వరకు గల కాలాన్ని నన్నయ యుగమనీ, క్రీ శ 1100 నుంచీ క్రీ శ 1850 దాకా గల కాలాన్ని మధ్యయుగమనీ నాటినుంచి నేటివరకూ ఆధునిక యుగమనీ తెలుగుభాషా చరిత్ర స్థూలంగా విభజించబడింది

తెలుగునకు తోబుట్టువులైన తమిళ కన్నడ భాషలలో తెలుగులో కంటే ఎంతోముందు ప్రామాణిక సాహిత్యసృష్టి విలసిల్లింది అంతేకాదు, ఆ దేశభాషలలో రాజాజ్ఞప్తి వాహకాలైన శాసనాలను నిలపడం కూడ తెలుగులో కంటే చాల పూర్వమనే చెప్పాలి ఆ యా భాషావ్యవహార ప్రాంతాలకు చెందిన రాజ్యపాలకులు దేశభాషా ప్రియులైనందువల్ల ఇది సాధ్యపడింది ధర్మం రాజానుమతం కాబట్టి ఆనాటి పాలకుల ఆశ్రయంలోని కవిపండితులు దేశభాషలకు పట్టంగట్టారు శాస్త్రచర్చలూ, సాహితీగోష్ఠులూ దేశభాషల ముఖంగా ప్రవర్తిల్లాయి రసవత్తరాలైన మౌలిక కావ్యాలనేకం

రచించబడ్డాయి. గీర్వాణవాణీ రచనల స్థాయికి దీటురాగల లాక్షణిక వాఙ్మయం ఎంతో వర్ధిల్లింది. ఆ పూర్వయుగాలలో జైనబౌద్ధమత ప్రచార కుశలైన విద్వత్కవులు తెలుగులో సృష్టించిన సాహిత్యం కొన్ని కారణాల వల్ల నష్టమైపోయి ఉండవచ్చునన్న కొందరి అభిప్రాయం తోసిరాజన రానిది. ఏది ఏమైనా ఆనాటి తెలుగునాటి సాహిత్యసంపద మనదాకా సాగిరాలేదు. అందుచేత ఆనాటి భాషా స్వరూప నిరూపణం అరగొరగా, అసమగ్రంగా ఉండకతప్పదు.

సంస్కృత ప్రాకృత శాసన భాషా యుగానికి చెందిన సంస్కృత ప్రాకృత భాషామయాలైన శాసనాలలో అనేక సంజ్ఞావాచకాలు - వ్యక్తి నామాలూ స్థలనామాలూ కనిపిస్తున్నాయి. గోలశర్మ, దొడ్డిస్వామి, దొణ శర్మ, మంచణ్ణమొదలైన వ్యక్తినామాలూ; అంతుక్కుర, అచంట, ఉరువుపల్లి, ఏఖూర, ఒంగోడు, కంగూర, కండుకూరు, కంబురాం చెరువు, కొండముది, చెంచెఱువు, చెందలూరు, తాన్తికొన్త, పటికి, వెణుకపఱ్ఱు, ప్రాలుర, రావిరేవ, తెందులూరు, విటిపఱ, వేపుర-మున్నగు దేశిరూపాలైన స్థలనామాలూ, ఈ యుగంలో తెలుగుభాష ఉనికినీ, మనికినీ తెలుపుతున్నవి. ఇంతకుమించి తెలుగుభాషకు సంబంధించిన విశేషాంశాలు తెలియడం లేదు. గోల (<గోపాల), దొణ (<ద్రోణ) శబ్దాలు తద్భవాలు. దొడ్డి, మంచణ్ణ దేశ్యాలు కావచ్చు. శర్మ, స్వామి తత్సమాలైన పట్టణపు పేర్లు. స్థలవాచకాల ఉత్తరభాగాన కనిపించే ఊరు, కొండ, చెరువు, పఱ్ఱు, పల్లి, ముది, రేవు-మున్నగునవి నేడుకూడ గ్రామనామాల భాగాలుగా ప్రచురం.

ప్రాఙ్నన్నయ యుగంనాటి తెలుగుభాషా స్వరూపాన్ని నిరూపించడానికి ఆ యుగానికి చెందిన నూరారు తెలుగు శాసనాలనూ, సంస్కృత ప్రాకృత శాసనాలలోని తెలుగుభాగాలనూ ఆధారంగా తీసుకోవలసి

ఉంటుందని ఈ వరకే అనుకున్నాం. ఈ యుగం తెలుగు శాసనాలలో కొన్ని పద్యమయాలు; కొన్ని గద్యమయాలు; కొన్ని ఉభయాత్మకాలు. స్వీకరించిన ఛందస్సులలోనూ దేశీయతాముద్ర ఎక్కువ. తొలిదశలో ఆటవెలది, తరువోజ, తేటగీతి, మధ్యాక్కర, సీసం మున్నగు దేశీయచ్ఛందాలు ఎక్కువగా వాడుక చేయబడ్డాయి. రాను రాను సంస్కృత లక్షణంలో కనిపించని యతిప్రాసల బిగింపుగల చంపకోత్పలమాలలూ, మత్తేభాలూ వాడుకలోకి వచ్చాయి. సంస్కృతంలో రచించిన వృత్తాలు కొన్నింట యతిప్రాసల వినియోగం ఉండడం గమనించదగిన విశేషం. పండరంగని అద్దంకి శాసనంలో తరువోజ, యుద్ధమల్లుని బెజవాడశాసనంలో మధ్యాక్కర, గుణగ విజయాదిత్యుని కందుకూరు శాసనంలోనూ సీసమూ ఎత్తుగీతలో ఆటవెలదిగాని, తేటగీతిగాని ఉపయోగించబడ్డాయి.

వర్ణమాల విషయంగా 'ఱ' కారం ఉనికి ఒక విశిష్టత. ఏఱువేలు (ఏడువేలు), పుఱోలు (-ప్రోలు), ఱాటి (-తాడి), ఱెందులూరు (-దెందులూరు) - వంటి రూపాలలో కనిపించే, 'ఱ' కారం తరువాతి యుగాలలో ఉచ్చారణలో లేకపోయినా, కావ్యభాషలో కనిపించకపోయినా తెలుగు శాసనాలలో క్రీ.శ. పదమూడో శతాబ్దిదాకా లేఖన చిహ్నంగా నిలిచివుంది. పండరంగు, కరికాలచోడు, రాజకళింగగంగు మున్నగు సంజ్ఞావాచకాలలో మహదేకవచన ప్రత్యయమే లేదు. చామియన్, త్రిభువనాదిత్యన్, శ్రీమహేంద్రన్ - వంటి రూపాలలో తమిళంతో అభిన్నమైన న కారం మహదేకవచన ప్రత్యయంగా ప్రయుక్తమైంది. వాన్డు (వాడు). మగన్డు (మగడు - కుమారుడు), పుణ్యకుమారున్డు, గణ్యమానున్డు-లలోని 'న్డు' నేటి డుజర్థకానికి తొలిరూపం.

ఈ యుగం తొలిదశలో దేశ్యపదాలపాలు అధికంగా ఉండేది. మలిదశలో క్రమక్రమంగా సంస్కృత ప్రభావం పెచ్చుపెరిగింది. రెండు దశలలోని మొత్తం పదజాలాన్ని విశ్లేషిస్తే ఉజ్జాయింపుగా సగం దేశ్యాలూ నూటికి ఒక వంతు తద్భవాలూ ఉన్నట్టు లెక్కతేలుతుంది. అమృతపడి

వౌష్ణ, ఏపటపూడి, పోర్కుమ్మఖరామ, రాచమానంబు - వంటి మిశ్రసమాసాలుకూడ ఎడనెడ ఎదురవుతుంటాయి 'అనేక సమరసంఘట్టన భుజాసి భాసురుండు', 'అనేక రిపున్నృపతి మణిమకుట మకరికాకషణ ఖరనకర పంజర ' వంటి సుదీర్ఘ సంస్కృత సమాసరచనా కౌచిత్యంగా కనిపిస్తుంది

వాక్య రచనాపరంగా దేశీయ లక్షణాలే ఎక్కువగా గోచరించినా అక్కడక్కడ సంస్కృత ముద్ర సైతం ద్యోతకమవుతుంది 'చేయం బడిన ధర్మువుల', 'పైదుంయుక చేతం బట్టం కట్టబడి' - వంటి కర్మణి ప్రయోగాలనూ, 'నీకే వలయుం దాని వేండికొమ్ము', 'వేంగినాంటికెవ్వరు రాజులైరి వారం బూర్వస్థితిం దప్పక పాలించువారు' - అన్న యత్తదర్థక ప్రయోగాలనూ, విశేష్య విశేషణాలకు లింగవచన విభక్తి వచనాలలో ఏకరూపతగల 'చాలుక్య భీమునకు శౌదకందర్పునకు వేగీశ్వరునకు వంటి ప్రయోగాలనూ సంస్కృతప్రయోగ శక్తికీ ప్రభావానికి ఉదాహరణలుగా ప్రదర్శించవచ్చు

శాసనవాఙ్మయంలోని శైలిని మచ్చుకు కొంత అనుశీలించండి 'కుసుమాయుధు పెద్దకొడుకు రాజ్యంబుసేయుచు నిష్టవిషయ కామభోగంబు లనుభవించుచు సుఖంబుండి యొక్కనాండు కొరవినల్ల వేటెయ కొడుకు పెద్దన రావించి నీవు నా ప్రాణసమానుండవైన చెలివి నీ చేసిన యుపకారం బునకుంబ్రత్యుపకారంబు సేయవలయుంగాన నీ కేమి వలయుం దాని వేండికొమ్మ'న్న కొరవిశాసనంలోని హృద్యమైన ఈ గద్యభణితి నూరు నూట యాభై యేళ్ళ తరువాత నన్నయాదుల వచన రచనకు ఒజ్జబంతిగా ఉందనడం స్వభావోక్తి

। నన్నయ యుగానికిచెందిన తెలుగుభాష ద్రవస్థితిలో ఉండేదనీ, దానికి స్థిరరూపమంటూ ఏర్పడలేదనీ, మహాకావ్య రచనకు యోగ్యమైన ఉదాత్త యికి అది చేరుకోలేదనీ, కొందరు విపరీత ప్రతిపాదనలు చేస్తుంటా ఇట్టివి వట్టి అపోహలే కాని నిశిత పరీక్షకు నిలిచే వాదాలు కావు అవకాశాలను బట్టి, అవశ్యకాలను బట్టి భాష ఎదుగుతుంది అది నీటికొలంది తామర !

Keywords: AcArya tUmATi doNappa gAri rachana, AkASa bhArati, telugu praceena sthiti pai telugu vyAsAm, AchArya toomATi doNappa, dwA.nA.SAstry, telugu lO telugu prAcIna sthiti, telugu bhAsha prAceenata, prAcInata, swabhAvOktulu, samskrta prAkrita bhAshA prayOga